

EL-I VÕRDSE KOHTLEMISE ÕIGUSLIK RAAMISTIK

PROF. DR. GAABRIEL TAVITS
Tallinn 22-23. September 2022

Rahastatakse Euroopa Komisjoni õiguste, võrdõiguslikkuse ja
kodakondsuse programmi 2014-2020 raames

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

1

1

Võrdsus

- Võrdsed võimalused vs võrdsed tulemused
- Võrdsed võimalused – mõiste, mis viitab lähtepositsioonile (kandidaadid, taotlejad jne)
- Võrdsed tulemused – mõiste, mis viitab lõpptulemusele (konkurss, valimine, ametisse nimetamise protsess jne)

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

2

2

Võrdsus

- Ebavõrdne kohtlemine vs diskrimineerimine
- Ebavõrdne kohtlemine = diskrimineerimine, kui ebasoodsamaks kohtlemiseks ei ole OBJEKTIIVSET õigustust C-149/10 Zoi Chatzi, punkt 63-4 („Võrreldavaid olukordi ei tohi kohelda erinevalt ja (...) erinevaid olukordi ei tohi kohelda samal viisil, välja arvatud juhul, kui selline kohtlemine on objektiivselt põhjendatud).
- Mõnel juhul on seadusega ette nähtud ebavõrdne (eri)kohtlemine
- Positiivsed tegevused
- Erikohtlemine (rasedatele)
- Puuetega inimesed
- Religioossed põhjused

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

3

3

Võrdsus

- **EL võrdõiguslikkuse õiguse allikad**
ELi võrdõiguslikkuse hierarhia:
- Õiguse üldpõhimõtted – võrdsuse põhimõte
- Esmane õigus: - Euroopa Liidu leping - Euroopa Liidu toimimise leping
- ELi põhiõiguste harta
- Teisene õigus: EL võrdõiguslikkuse direktiivid

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

4

4

Võrdsus

- Kohtupraktika areneb jätkuvalt uutes suundades, hõlmates sageli ELi diskrimineerimisõiguse ja Euroopa õiguse muude elementide ristumist.
- Kaks elementi paralleelselt, nt. Praxair (2019), hüvitise maksmise kohta lapsehoolduspuhkuse ajal toimunud vallandamisel: kohaldatakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklit 157 (võrdne töötasu) ja direktiivi 96/34 (lapsehoolduspuhkus).
- Kaks on potentsiaalselt kõne all, ainult üks on tunnustatud asjakohaseks, nt. Villar Láz (2019) kohustusliku vanaduspensioni arvutamise kohta:
 - Liikmesriigi kohus küsib soolise diskrimineerimise keelu kohta direktiivi 79/7 artikli 4 alusel, põhiõiguste harta artikkel 21 alusel
 - Euroopa Kohus teeb direktiivi kohta otsuse ja märgib seejärel, et hartaga seotud küsimusele pole vaja vastata.

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

5

5

Võrdsus

- **Võrdsuse üldpõhimõte**
- ELi institutsioonide suhtes kohaldatava ELi võrdõiguslikkuse õigusliku reguleerimise lünkade täitmine
- võrdõiguslikkuse üldpõhimõte liikmesriikide suhtes kohaldatuna ainult tugevdab EL võrdõiguslikkuse direktiivides väljendatud diskrimineerimise keeldu
 - võrdõiguslikkuse üldpõhimõte liikmesriikide suhtes kohaldatuna ei laienda EL direktiivide materiaalsel kohaldamisala, C-13/05 Navas (haigus) C-167-12 X ja C-363/12 Z. (asenduspuhkus)
- Üldine võrdõiguslikkuse põhimõte ja soolise diskrimineerimise keeld
 - ELi institutsioonide vastu : C-20/71 Sabbatini; C-21/74 Airola
 - liikmesriikide suhtes ei kohaldata, kui see ei kuulu ELi direktiivide reguleerimisalasse: C- 149/77 Defrenne III

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

6

6

Esmased allikad: EL lepingud

- Art. 2 ELL – võrdsus kui kõikide liikmesriikide ühine väärtus
- Art. 3 (3) ELL – võrdsus kui ELi eesmärk
- Art. 8 ELTL („Liit seab kogu oma tegevuses eesmärgiks ebavõrdsuse kaotamise ja edendada meeste ja naiste vahelist võrdõiguslikkust”).
- Art. 10 ELTL ("Oma poliitika ja tegevuse määratlemisel ja elluviimisel püüab Liit võidelda diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel.”)
- Art. 18 lõige 1 ELTL – kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeld (kehtib kõikides ELi õiguse valdkondades)
- Art. 19 (1) ELTL (endine EÜ asutamislepingu artikkel 13) – pädevussäte – ELi võrdõiguslikkuse direktiivide õiguslik alus – piirdub võitlusega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerimise vastu
- Art 157 lõiked 1 ja 2 ELTL (endine 119 EMÜ ja 141 EÜ) – meeste ja naiste võrdne tasustamine – C 45/75 Defrenne

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

7

7

Esmased allikad: EL põhiõiguste harta

- Art. 20 CFR – võrdsus seaduse ees
- Art. 21 CFR – diskrimineerimise keeld
- Art. 23 CFR – meeste ja naiste võrdsus
- Art. 24 CFR – lapse õigused
- Art. 25 CFR – eakate õigused (põhimõtted)
- Art. 26 CFR – puuetega inimeste integreerimine (põhimõtted)
- kuid Art. 51 (1) CFR – harta kohaldamine ELi institutsioonide suhtes, kui nad tegutsevad, ja liikmesriikide suhtes, kui nad rakendavad ELi õigust (või tegutsevad selle reguleerimisala piires)
- *C-617/10 Akerberg Fransson*

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

8

8

ELi võrdõiguslikkuse teisesed allikad

- Direktiiv 2000/43/EÜ – Rassilise võrdõiguslikkuse direktiiv (rassilise ja etnilise päritolu alusel diskrimineerimise keelamine tööhõive ja kutseala, sotsiaalkaitse, hariduse, kaupade ja teenuste, sealhulgas eluaseme kättesaadavuse valdkonnas)
- Direktiiv 2000/78/EÜ – Võrdõiguslikkuse raamdirektiiv (mis keelab diskrimineerimise usutunnistuse, vanuse, puude ja seksuaalse sättumuse alusel töö- ja kutsealadel)
- Direktiiv 2004/113/EÜ kaupade ja teenuste direktiiv (millega keelatakse sooline diskrimineerimine juurdepääsul kaupadele ja teenustele ning nende tarnimisel)
- Direktiiv 2006/54/EÜ – sooline (uuesti sõnastatud) direktiiv (keelab soolise diskrimineerimise töötamisel ja kutsealale pääsemisel, sealhulgas tööandjapensioniskeemides) ! Pange tähele, et direktiiviga 2006/54/EÜ tunnistati kehtetuks mitmed soolise võrdõiguslikkuse direktiivid:
- direktiiv 75/117 (võrdne tasu); 76/207/EMÜ (meeste ja naiste võrdne kohtlemine tööturul) muudetud kujul; 86/378/EMÜ (töölase sotsiaalkindlustuspensioni skeemid) muudetud kujul; ja 97/80/EÜ (töendamiskohustus).

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

9

9

ELi võrdõiguslikkuse teisesed allikad

- Direktiiv 79/7/EMÜ – kohustuslikud sotsiaalkindlustuskeemid
- Direktiiv 1992/85/EMÜ – rasedad töötajad
- Direktiiv 2010/118/EL (millega tunnistatakse kehtetuks 96/34/EÜ) – vanemapuhkus
- Direktiiv 1997/8/EÜ – osalise tööajaga töö
- Direktiiv 1999/70/EÜ – tähtajaline töö
- Direktiiv 2003/109/EÜ – kolmandate riikide kodanikud
- Direktiiv 2010/41/EL (millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 86/613/EMÜ) – füüsilisest isikust ettevõtja

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

10

10

Võrdsus ja mittediskrimineerimine ELi õiguses

- Üldpõhimõte, väärtus, eesmärk, seadusandliku pädevuse valdkond ja põhiõigus (õigus mitte olla diskrimineeritud konkreetsel alusel).
- Mittediskrimineerimine kui üldpõhimõte, väärtus, eesmärk ja õigus vastab mitmetele ELi institutsioonide ja liikmesriikide kohustustele, kes tegutsevad ELi õiguse kohaldamisalas
- Mittediskrimineerimine kui põhiõigus on EL võrdõiguslikkuse direktiivides määratletud kui otsese ja kaudse diskrimineerimise, ahistamise ja diskrimineerimisele õhutamise keeld
- Mittediskrimineerimine on ELi kodakondsuse tuum

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

11

11

Kaitstavate põhjuste hierarhia Euroopa Liidus

	TÖÖHÕIVE	SOTSIAALKAITSE	KAUBAD JA TEENUSED	HARIDUS
RASS JA ETNILINE PÄRITOLU	2000/43/EC	2000/43/EC	2000/43/EC	2000/43/EC
SUGU	2006/54/EC	79/7/EEC	2004/113/EC	
RELIGIOON, PUUE, SEKSUAALNE SÄTTUMUS	2000/78/EC			

12

Väljakutsed soolise võrdõiguslikkuse õiguslikus reguleerimises

- Naiste ja meeste võrdõiguslikkus on üks Euroopa Liidu alusväärtusi. See ulatub tagasi 1957. aastasse, mil põhimõtte, et võrdse töö eest tuleb maksta võrdset tasu, sai osaks Rooma lepingust. EL on viimastel aastakümnetel tegutsenud eelkõige järgmistel eesmärkidel:
- Võrdse kohtlemise õigusaktid;
- Soolise võrdõiguslikkuse põhimõtte laiendamine (sooperspektiivi integreerimine kõikidesse poliitikavaldkondadesse);
- Konkreetsed meetmed naiste olukorra edendamiseks

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

13

13

Väljakutsed soolise võrdõiguslikkuse õiguslikus reguleerimises

- 5. märtsil 2020 avaldas Euroopa Komisjon dokumendi „Võrdõiguslikkuse liit: soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025”, mis on üks ELi algatustest ja strateegiatest, mis käsitlevad võrdõiguslikkust, mitmekesisust ja kaasatust.

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

14

14

Väljakutsed soolise võrdõiguslikkuse õiguslikus reguleerimises

- Euroopa Komisjoni väljapakutud soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025 eesmärk on *"...saavutada sooliselt võrdõiguslik Euroopa, kus kuuluvad minevikku sooline vägivald, sooline diskrimineerimine ning meeste ja naiste vaheline struktuuriline ebavõrdsus. Euroopa, kus naised ja mehed ning tüdrukud ja poisid kogu oma mitmekesisuses on võrdsed..."*

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

15

15

Väljakutsed soolise võrdõiguslikkuse õiguslikus reguleerimises

- See on üles ehitatud kuuete teemale:
 - olla vaba vägivallast ja stereotüüpidest
 - edukas tulevik sugupoolte jaoks võrdse majanduse tingimustes
 - võrdsus ühiskonna juhtpositsioonidel
 - soolise võrdõiguslikkuse laiendamine ja valdkondadevaheline perspektiiv ELi poliitikates
 - rahastada meetmeid soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks ELis
 - tegeleda soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamisega kogu maailmas

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

16

16

VÕRDSUS

- **Otsene diskrimineerimine** – kui ühte isikut koheldakse soo tõttu ebasoodsamalt kui teist koheldakse, on koheldud või koheldaks võrreldavas olukorras.
- **Kaudne diskrimineerimine** – kui näiliselt neutraalne säte, kriteerium või tava seaks ühest soost isikud teisest soost isikutega võrreldes ebasoodsasse olukorda, välja arvatud juhul, kui see säte, kriteerium või tava on objektiivselt õigustatud legitiimse eesmärgiga ja eesmärgi saavutamise vahendis on asjakohased ja vajalikud.

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

17

17

Võrdsus

- **Ahistamine** – kui toimub isiku sooga seotud soovimatu käitumine, mille eesmärk või tagajärg on isiku väärikuse rikkumine ning hirmutava, vaenuliku, alandav, alandava või solvava keskkonna loomine.
- **Seksuaalne ahistamine** – seksuaalse iseloomuga soovimatu verbaalse, mitteverbaalse või füüsilise käitumise mis tahes vorm, mille eesmärk või tagajärg on isiku väärikuse rikkumine, eelkõige hirmutava, vaenuliku, alandava, alandava või solvava keskkonna loomisel.

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

18

18

Võrdsus

Täna tähelepanu eest!

gaabriel.tavits@ut.ee

08.09.2022

PROF.DR.GAABRIEL TAVITS

19